

Một cách lý giải công án

Dương Đình Hỷ

I. Mỗi công án là một cách giảng giải chân lý trong Thiền học. Thí dụ đề giảng chân lý tất cả đều là Một, ta có thể kể các công án sau :

1/ Huệ Năng đến tham tổ thứ năm, Ngũ tổ hỏi :

-Ông từ đâu tới ? Muốn gì ?

-Con từ Lãn Nam tới, muốn làm Phật.

-Người Lãn Nam còn man rợ sao thành Phật được ?

-Người có Nam, bắc, Phật tánh không Nam, Bắc.

2/Trong một quán ăn, một con lừa kêu. Viên quan lại chỉ thiền sư Duy Chính, Duy Chính bèn chỉ viên quan lại.

Trong hiện tượng giới có viên quan lại, Duy Chính, con lừa ; nhưng ở bản thể giới chỉ là Một.

3/Có ông tăng hỏi thiền sư Huệ Chân :

-Thế nào là tùy sắc Ma ni châu ?

-Xanh, vàng, đỏ, trắng.

-Thế nào không là tùy sắc Ma ni châu ?

-Xanh, vàng, đỏ, trắng !

Tùy sắc Ma ni châu chỉ tướng. Không tùy sắc Ma ni châu chỉ thể. Tướng và thể chỉ là Một.

4/Tam Thánh đến tham Ngưỡng Sơn.

Ngưỡng Sơn hỏi :

-Ông tên gì ?

-Huệ Tịch.

-Huệ Tịch là tên tôi.

-Con tên Huệ Nhiên.
Ngưỡng Sơn cười ha hả.

Ở hiện tượng giới có Huệ Tích, Huệ Nhiên; nhưng ở bản thể giới chỉ có Một.

5/Vân Môn cầm cây gậy bảo đệ tử :

-Cây gậy này biến thành rồng nuốt cả Càn khôn, sơn hà đại địa, làm sao mà có đây ?

Gậy chỉ tâm, rồng chỉ sự giác ngộ, khi ngộ rồi thì thấy tất cả chỉ là Một.

6/Văn Thù sai Thiện Tài đồng tử đi hái thuốc, bảo :

-Ông hái những gì không là thuốc về đây.

Thiện Tài đồng tử không tìm thấy, thưa :

-Không gì không là thuốc.

-Vậy ông mang ra đây.

Thiện Tài đồng tử mang một nhánh cỏ ra.

Văn Thù bảo đại chúng :

-Cái này có thể giết người, cũng có thể cứu người.

Không cái gì không là thuốc là chỉ phiền não tức Bồ đề; tất cả là Một, có thể giết người, cũng có thể cứu người.

7/Huyền Sa và Địa Tạng nói chuyện trong phòng phương trượng. Đêm khuya, thị giả đóng cửa phòng. Huyền Sa bảo :

-Cửa đóng rồi, xem ông làm sao ra ?

-Cái gì gọi là cửa ?

Ở bản thể giới không có ra vào, nên không có cửa.

8/Bách Trọng chọn người trụ trì núi Quy Sơn, đặt cái bình trên đất hỏi :

-Không được gọi là bình, các ông gọi là gì ?

Thụ toạ bảo :

-Không thể gọi là khúc gỗ.

Quy Sơn không nói, đập đổ tịnh bình.
 Bách Trọng cười ha hả :
 -Thủ toạ đã thua mất ngọn núi rồi !
 Bèn sai Quy Sơn đi làm tổ khai sơn.

Ở bản thể giới tất cả là Một, nên gọi là gì cũng là sai.

9/Một hôm Văn Thù đứng ngoài cửa, Phật gọi :
 -Văn Thù sao không vào ?
 -Bạch Thế Tôn, con không thấy mình ở ngoài, sao phải vào ?

Ở bản thể giới chỉ là Một, không có trong, ngoài.

10/Một ông tăng hỏi Trùng Thực :
 -Phật là gì ?
 -Trương Tam, Lý Tứ.

Ở bản thể giới tất cả là Một, phàm thánh là Một.

II. Để tiếp xúc với thể giới bên ngoài, khi sáu căn gặp sáu trần, sẽ sinh ra sáu thức, ta sẽ có chân lý sau :

Căn + Trần = Thức

1/Căn.

Dược Sơn thấy một ông tăng đang trồng rau bảo :
 -Trồng thì cứ trồng, nhưng không cho mọc rễ.
 -Nếu không cho mọc rễ thì đại chúng ăn cái gì ?
 -Ông còn miệng sao ?
 Ông tăng không trả lời được.

Rễ trong câu nói của Dược Sơn chỉ Căn trong Căn, Trần, Thức chứ không phải là rễ cây. Trong Thiền học phải giữ cho Căn được thanh tịnh không bị ô nhiễm bởi Trần.

2/Trần.

Thiền sư Nghi Sơn một hôm đi tắm, nước nóng quá bèn gọi đồ đệ mang nước lạnh vào pha. Đồ đệ mang nước lạnh đổ vào bồn tắm, chỗ nước thừa còn lại đổ xuống đất.

Nghi Sơn mắng :

-Đồ ngu, sự việc lớn nhỏ đều có công dụng, sao không mang nước thừa mà tưới cây cỏ ? Ông đã làm phí giọt nước của chùa.

Đồ đệ hoát nhiên khai ngộ bèn đổi pháp hiệu là Trích Thủy hoà thương.

Vạn vật đều có công dụng dù thấp hèn đến đâu.

3/Thức.

Dược Sơn nhắm mắt ngồi Thiền.

Một ông tăng hỏi :

-Thầy nghĩ gì vậy ?

-Nghĩ cái không thể nghĩ.

-Làm sao nghĩ cái không thể nghĩ ?

-Chẳng nghĩ.

Có nghĩ là có phân biệt. Dược Sơn phá cái chấp này cho ông tăng.

III. Vạn pháp đều do tâm tạo.

1/Không chấp thời gian.

Vân Môn hỏi đồ đệ :

-Tôi không hỏi các ông trước ngày rằm thế nào, chỉ hỏi sau ngày rằm thế nào ?

Đồ đệ không ai trả lời được. Thiền sư tự đáp :

-Ngày nào cũng tốt cả.

Ngày nào cũng tốt chỉ người đã khai ngộ tâm luôn tiêu dao.

2/Không chấp không gian.

Một ông tăng hỏi Lũng Tây :

-Ý tổ sư từ Tây sang là thế nào ?

-Tường Đông đánh tường Tây.

Phải bỏ sai biệt mới thấy tự tánh.

3/ Không chấp to, nhỏ.

Một ông tăng hỏi Thiệu Tu :

-Tu Di đựng hạt cải, hạt cải đựng Tu Di là gì ?

-Xuyên phá tâm ông.

-Hạt cải là gì ?

-Ông nhắm mắt lại.

-Thế nào là đựng ?

-Mang Tu Di và hạt cải ra đây.

Xuyên phá tâm ông và ông nhắm mắt lại là đừng lấy sự phân tích ở hiện tượng giới mà phán đoán việc ở bản thể giới. To, nhỏ là Một.

4/ Không chấp sống, chết.

Có ông tăng bạch với Tào Sơn :

-Đệ tử biết mình có bệnh, mong thầy trị cho.

-Không trị.

-Tại sao ?

-Muôn ông cầu sống không được, cầu chết không xong.

Duyên tụ thì thành, duyên tán thì hoại, nếu hiểu được như thế thì đâu cần trị bệnh.

5/ Không chấp nam, nữ.

Một buổi sáng một ni cô hỏi Triệu Châu :

-Thế nào là ý mật ?

Triệu Châu chụp vào ngực cô. Ni cô thấy hành động của Triệu Châu có vẻ khiếm nhã bèn nói :

-Thầy còn cái đó sao ?

-Thì ra cô còn cái đó!

Ý mật là chỉ tự tánh, cử động của Triệu Châu là chỉ tự tánh ở nơi cô. Khi cô nói thầy còn cái đó sao là chỉ Triệu Châu còn dục tánh sao ? Câu của Triệu Châu là cô còn chấp tướng nam, nữ thì sao hiểu được ý mật.

6/Không chấp có, không.

Lục tổ tiếp thu y bát từ ngũ tổ, bí mật rời bỏ Đông Sơn sợ đồ đệ của Thần Tú đuổi theo. Huệ Minh xuất thân là quân nhân, đi bộ rất nhanh, tánh tình thô bạo, đuổi kịp Huệ Năng. Huệ Năng đặt y bát trên tảng đá, Huệ Minh nhắc lên không nổi, kinh sợ thưa :

-Tôi tới đây không phải vì y bát mà vì pháp.

-Nếu ông muốn cầu pháp thì trước tiên hãy dẹp hết ngoại duyên tu niệm, tôi sẽ vì ông mà nói pháp.

Huệ Minh lạy tạ. Lục tổ nói :

-Không nghĩ thiện, không nghĩ ác, chính ngay lúc ấy thế nào là khuôn mặt xưa nay của Minh thượng toạ?

Huệ Minh nghe rồi đại ngộ.

Quan niệm thiện, ác là do thức tâm sinh ra. Lục tổ bảo Huệ Minh bỏ thức tâm mà đạt tới tự tánh.

7/Không chấp sạch, bẩn.

Có ông tăng bạch với Triệu Châu :

-Đệ tử mới đến Thiên viện, mong thầy chỉ dạy.

-Ông ăn cháo rồi, chưa ?

-Ăn rồi.

-Vậy thì đi rửa bát đi !

Ông tăng bái tạ.

Rồi, chưa là biên kiến phải bỏ, nên Triệu Châu khuyên ông bỏ để thấy tự tánh.

8/Không chấp quý, tiện.

Có ông tăng hỏi Tào Sơn :

-Cái gì là quý nhất ở đời này ?

-Đầu con mèo chết !

- Tại sao ?
- Vì không có người ra giá.

Tào Sơn đã phá tính lý luận và tính tương đối để tự tánh tuyệt đối biểu lộ.

9/Không chấp vô danh, hữu danh.

Động Sơn biết mình sắp chết, gom đệ tử lại nói :

- Tôi có lưu lại một chút hư danh ở đời này, ai vì tôi mà bỏ nó đi ?
- Mọi người không đáp được, lúc đó có một sa di chạy ra nói :
- Xin hỏi pháp hiệu của hoà thượng là gì ?
- Cái hư danh của tôi đã được bỏ rồi !

Sa di hỏi pháp hiệu của Động Sơn tỏ rằng Động Sơn chẳng lưu lại danh tiếng gì.

10/Không chấp Địa ngục và Thiên đường.

Có một vị tướng quân hỏi Bạch Ẩn :

- Có Địa ngục, Thiên đường không ?
- Ông làm gì ?
- Dạ, là một vị tướng.
- Ha, Ha. Đồ ngu ngốc nào mời ông làm tướng, trông ông giống như một tay đồ tể.
- Nói cái gì ?
- Vị tướng gầm lên và rút kiếm ra.
- Cửa Địa ngục đã mở ra rồi đây.
- Vị tướng bừng tỉnh vội dứt kiếm vào bao và tạ tội.
- Đó, cửa Thiên đường đã mở rồi.

Địa ngục, Thiên đường không phải sau khi chết mới có mà ngay hiện tại tùy theo niệm thiện, ác mà đóng mở.

Trong các công án trên chúng ta đều thấy có một cặp đối đãi, điều đó chứng tỏ là tâm hỷ còn ở thế giới đối đãi nhị nguyên, phải vượt lên được cặp đối đãi này thì mới vào được thế giới bản thể. Thiết tưởng

cũng nên nhắc lại công án sau để độc giả hiểu rõ câu Ba giới duy tâm ,
vạn pháp duy thức.

Có một lần La Hán hỏi Pháp Nhãn :

-Ông từng nói Ba giới duy tâm, vạn pháp duy thức, nay tôi hỏi ông hòn
đá trước sân kia là ở trong tâm hay ngoài tâm ?

-Ở trong tâm.

-Sao ông lại ném hòn đá lớn kia vào tâm vậy ?

Mỗi ngày Pháp Nhãn đều đưa ra một câu đáp, nhưng La Hán đều nói :

-Phật pháp chẳng phải như vậy.

Cuối cùng Pháp Nhãn đành thưa :

-Con đã hết ý rồi.

-Nếu lấy Phật pháp mà nói thì tất cả đều hiện thành vậy.

Pháp Nhãn hoát nhiên đại ngộ.

*Hòn đá là Phật tánh hiển lộ, sao lại phân biệt trong tâm, ngoài tâm.
Tinh thần của Thiên là vượt lên Dụng và Thế.*

IV. Kết luận.

Độc giả có thể tìm các sự thực khác như vô thường, vô ngã, khổ,
không . . . và những công án chứng minh những sự thực ấy.